

Hyvät, pahat ja hiljaiset – poikien paikat feministisessä tutkimuksessa¹

Sanna Aaltonen

”Tässä tutkimuksessa on uhria symppaava ote. Simo Sikailija ei astu sen yli”. Näin pohti Tommi Hoikkala kerran, kun esittelin nuoria ja sukupuolista häirintää käsittelevää tutkimustani Nuorisotutkimusverkoston tapaamisessa. Ensimmäinen arvio oli sinänsä perusteltu: sympatiani ovat olleet lähtökohtaisesti uhrin puolella. Olen ollut kiinnostunut sekä tyttöjen että poikien kokemasta häirinnästä, mutta aineistoni ja sitä kautta analyysini on painottunut vahvasti tyttöihin kohdistuvaan häirintään. Toinen väite siitä, että jotkut pojat eivät pääse tai halua ääneen tutkimuksessani ansaitsee tulla tarkastelluksi lähemmin. Onko uhria eli lähinnä tyttöjä sympatisoiva feministinen tutkimusote jotenkin osallinen siihen, millaiset äänet nousevat tutkimuksessa esille?

Tutkimukseeni osallistuneet pojat eivät aina ole olleet niin näkyvässä asemassa kuin mitä olisin halunnut tai toivonut heidän olevan, mutta tässä artikkelissa keskityn kuuntelemaan heitä. Kysyn, millaisia positioita pojille on tarjolla feministisesti orientoituneessa tutkimuksessani. Toinen edelliseen kytkeytyvä kysymys on, millaisia maskuliinisuuksia pojat rakentavat tutkimukseni kontekstissa (ks. esim. Jokinen & Juhila 1999, 68; Holland et al. 1998, 7). En jaottele poikia tai poikatyyplejä kiinteisiin kategorioihin, vaan kartoitan heidän erilaisia tapojaan asettua suhteessa tutkimukseeni ja sen kohteena olevaan ilmiöön. Tarkastelen sitä, millaisin eri tavoin he sijoittavat itsensä teksteihin ja (teksteissä kuvattuihin) käytännön tilanteisiin sekä millaisia asemia he voivat ylipäänsä kuvitella pojille

suhteessa sukupuoliseen häirintään. Milloin käytetään minämuotoa ja milloin puhutaan yleisesti pojista tai joistain pojista? Viittaan myös niihin tapoihin, joilla tytöt puhuvat pojista sekä tarkastelen, mitä konventionaalisesti tytöille varattuja positioita, kuten häirinnän kohteena oleminen, pojat omaksuvat tai sivuuttavat.

Esittelen aluksi tutkimukseni lähtökohtia poikien kannalta. Tarkastelen neljää tutkimuksestani nousevaa poikien positiota: *ulkopuolinen, häiritsijä, hyvä* tai *sankaripoika* sekä *häirinnän kohde*. Lopuksi pohdin kokoavasti poikien suhdetta näihin positioihin sekä sitä, millainen poikana olo nousee esille ja millainen ei.

Feministinen katse poikia tavoittamassa

Feministinen tutkimus ja/tai naistutkimus² on perinteisesti ollut kiinnostunut naisista, naiseudesta ja naisten asemasta, mutta koska sukupuolet rakentuvat suhteessa toisiinsa, miehet ovat aina olleet osa feminististä tutkimusta (ks. esim. Soilevuo-Grønnerød 2005, 19). **Liz Kellyn, Sheila Burtonin ja Linda Reganin** (1994, 33–34) näkemyksen mukaan feministisen tutkimuksen mielenkiinnon kohteena eivät ole niinkään miesten kokemukset tai erilaiset maskuliinisuudet vaan se, miten maskuliinisuuden konstruointi ja maskuliiniset käytännöt ovat yhteydessä naisten syrjintään tai sortoon. Miesten välisiä henkilökohtaisia suhteita tutkinut **Jarna Soilevuo-Grønnerød** (2005) puolestaan kyseenalaistaa dogmaattiset tutkimusalakategorisoinnit ja rajoitukset siitä, kuka voi tutkia ketäkin. Hän luonnehtii – osittain kategorisointeja ironisoiden – tutkimuksensa olevan naistutkimusta miehistä. Soilevuo-Grønnerød toteaa, ettei hänen tarvitse nimetä itseään miestutkijaksi tai paikallistua kriittiseen miestutkimukseen, koska feministinen tutkimus tarjoaa riittävän ”näköalapaikan” myös miesten tutkimiseen. (Mts. 21.)

Omassa tutkimuksessani olin kiinnostunut siitä, miten yhdeksäsluokkalaiset eli 15–16-vuotiaat tytöt ja pojat ymmärtävät sukupuolisen häirinnän. Käsitteellä viittasin yksipuoliseen, ei-toivottuun huomioon, joka perustuu sukupuoleen ja joka saa kohteen tuntemaan itsensä noloksi, pelokkaaksi, loukkaantuneeksi tai vihaiseksi (ks. esim. Kenway ym. 1998, 212–213). Tutkimukseni lähtökohta oli se, että useimmat nuoret kohtaavat arjessaan sukupuolittuneita tilanteita, joissa heidän on määriteltävä rajoja miellyttävän ja epämiellyttävän, siedettävän ja sietämättömän huomion välille. Nämä rajat eivät ole selkeitä, vaan liikkuvia, ambivalentteja, neuvoteltavia ja tilanteisia. Mielenkiintoni liittyi

rajojen neuvoteltavuuteen ja niihin ehtoihin, joiden perusteella tietty teko, kokemus tai tilanne tulkitaan tai sitä ei tulkita sukupuoliseksi häirinnäksi. Tutkimukseni ei siis kerro ainoastaan sukupuolisesta häirinnästä nuorten määrittelemänä ja kokemana, vaan myös ei-häirinnästä eli kaikesta siitä, mikä rajataan häirintäkategorian ulkopuolelle.

Paikannan tutkimukseni erityisesti sosiologiaan, feministiseen tutkimukseen ja nuorisotutkimukseen. Sosiologia on ”kotitieteeni” ja nuorisotutkimuksellinen paikannus on tullut informanttien iän ja elämänvaiheen kautta. Feministiseen tutkimukseen paikantumisessa on kyse näkökulman ja tutkimusotteen valinnasta. Olin alun perin kiinnostunut erityisesti naisten sukupuolittuneista kokemuksista ja niihin liittyvistä rakenteista, mutta kiinnostukseni laajeni kattamaan kysymyksen, miten sukupuoli jäsentää ihmisten elämää (ks. myös Koivunen & Liljeström 1996, 16). Tutkimuksellani olen halunnut osallistua sukupuolittuneen epätasa-arvon näkyväksi tekemiseen ja sen purkamiseen.

Feministinen viritys tulee esille jo tutkimusteeman ja tutkimuksen keskeisimmän käsitteen kautta. Sukupuolisen häirinnän käsitteen olemassaolosta voi kiittää 1970-luvun amerikkalaisia feministejä, jotka nimesivät ja politisoivat näkymättömän ja yksityisen, mutta monia naisia koskettaneen ilmiön (Thomas & Kitzinger 1997, 3–5). Häirintä on koskettanut – varsin konkreettisesti – erityisesti tyttöjä ja naisia. Joissakin tutkimussuuntauksissa häirintä on myös haluttu määritellä yksinomaan miesten ei-toivotuksi ja tunkeilevaksi käytökseksi naisia kohtaan (esim. Wise & Stanley 1987). Lisäksi valtaosa aiemmista (feministisistä) tutkimuksista käsittelee lähinnä vain poikien tai miesten tyttöihin tai naisiin kohdistamaa häirintää. Poikien näkökulmia suhteessa häirintään on tarkasteltu sosiologian ja nuorisotutkimuksen piirissä vasta viime vuosina (ks. Renold 2005;

Robinson 2005; Näre 2005; ks. myös Thomas 1997, 132–134.)

Yksi aiempaan feministiseen tutkimukseen perustuva lähtökohtani on ollut se, että sukupuolinen häirintä on kytköksissä sukupuolen ja sukupuolten välisten erojen konstruoimiseen eli poikien tyttöihin kohdistamaa häirintää on tarkasteltu poikien keinona tehdä eroa tyttöihin ja konstruoida sukupuolittunutta valta-asetelmaa (ks. Robinson 2005; Renold 2002; Epstein 1997; Thomas 1997). Tässä mielessä tutkimukseni lähestymistapa on ollut kriittinen sellaista hegemonista maskuliinisuutta kohtaan, jossa korostuvat ylivalta ja aggressiivisuus sukupuolista ”toiseutta” kohtaan (ks. Robinson 2005, 20).

Tutkimukseen osallistumisen helppous ja haasteet

Omassa tutkimuksessani en halunnut lähtökohtaisesti luokitella poikia häirinnälle immuuneiksi enkä tyttöjä häirintään kykenevämmiksi. Olin kiinnostunut sekä tyttöjen että poikien ajatuksista ja aineiston hankinnassa pyrin tarjoamaan kaikille tasaveroisen mahdollisuuden osallistua tutkimukseen. En siis tarkoituksella halunnut sulkea kenenkään kokemuksia tai käsityksiä tutkimukseni ulkopuolelle. Nuoret osallistuivat tutkimukseeni kirjoittamalla ainekirjoituksia antamani instruktion pohjalta ja vastaamalla kysymyksiini puolistrukturoiduissa teemahaastatteluissa.

Ensimmäinen aineistonkeruumenetelmä tavoitti tasapuolisesti kokonaiset koululuokat. Tyttöjen ja poikien ainekirjoituksia kertyi yhtä paljon (54 kumpiakin eli 108 yhteensä), mutta pojat kirjoittivat keskimäärin hieman lyhyempiä aineita kuin tytöt. Valtaosa ainekirjoitusaineistosta käsittelee tyttöjä häirinnän kohteena. Sekä tytöt että pojat arvioivat tyttöjen kokemuksia, heidän taipumuksiaan, rajoituksiaan ja mahdollisuuksiaan tulkita ei-

toivotut kokemuksensa häirinnäksi sekä heidän osallisuuttaan ja viattomuuttaan häirintätilanteissa. Pojat tarkastelivat tyttöjen kokemuksia eräänlaisina sivustakatsojina ja heidän käsityksensä vaihtelivat tyttöjen syyllistämistä empatiaan ja häirinnän tuomitsemiseen. Useimmat ainekirjoitukset, joissa käsiteltiin poikia häirinnän kohteena, olivat myös poikien kirjoittamia. Aineistoni, jonka tuottamisessa olen tutkimuskysymyksineni ollut itse mukana, heijastaa niitä nuorten käytettävissä olevia mahdollisia diskursseja, joissa sukupuolittuneita subjektipositioita tuotetaan (Holland ym. 1998, 7). Tekstit ovat esimerkkejä siitä, miten ja mistä voidaan kertoa sekä siitä, miten nämä tavat eroavat esimerkiksi sukupuolen mukaan (vrt. mts. 84–85).

Kirjoituspyyntö tavoitti pojat, osaksi koulun virallisten valtarakenteiden ja oppilaina olemisen konventioiden ansiosta, mutta haastattelupyyntö tuntui kaikuvan kuuroille korville. Käytin erilaisia keinoja rekrytoidakseni haastateltavia ja panostin erityisesti poikien tavoittamiseen siinä vaiheessa, kun vapaaehtoisia poikia ei ilmaantunut. Lukuisista yrityksistäni huolimatta haastatteluihin osallistui vain kolme poikaa kun taas tyttöjä oli 20. Kaikki pojat tulivat haastatteluihin yksin, tytöt sekä yksin että yhdessä yhden tai kahden ystävänsä kanssa.

Haastateltavien lukumäärä ei sinänsä kerro aineistojen laadusta, mutta kieltämättä tyttöjen tuottamassa haastatteluaineistossa on jo lukumääränsä vuoksi enemmän variaatioita kuin poikien vastaavassa. Käsitykseni on, että poikia oli vaikea saada osallistumaan haastatteluihin aiheen arkaluontoisuuteen takia sekä siksi, että haastattelut tehtiin nuorten vapaa-ajalla. Arviotani tukivat myös haastatteluun osallistuneet tytöt. He esittivät yhdeksi syyksi poikien poissaololle stereotyyppisen ajatuksen, että poikien ei ole helppoa puhua henkilökohtaisista asioista (ks. myös Frosh ym. 2002, 22).

ULLA³: Se on ehkä siinä kun ne joutuu jäämään koulun jälkeksi tänne, ni ne ei ehkä jaksa.

ANNIKA: Mä en sit tiedä, niille voi olla ehkä vaikeempi puhua sille täst asiast ainaki.

ULLA: Nii. Et ne ei varmaa kavereitten kaa juttele hirveesti keskenään just tälläsistä asioista.

Jotkut tytöt toivat esille, että pelkästään poikanäkökulman esille saaminen ei ole tärkeää, vaan pitäisi pyrkiä tavoittamaan erilaisia tai tietynlaisia poikia. Seuraavan haastattelukatkelman Eija oletti, että vain ”nörtit” suostuvat osallistumaan haastatteluihini, mutta todellisuudessa kukaan kolmesta haastatteluun osallistuneesta pojasta ei mielestäni sijoittunut tähän kategoriaan.

EIJA: Onks sul yhtään poikia haastatteluis?

SA: No joo, mutta mä kyl tarttisn lisää, mut en mä tiedä, miten mä niit saisn.

EIJA: Revit korvista! Ei ku siis kannattaa just poijil-taki ottaa niit mielipiteitä, eikä vaa niilt semmosilt niin sanoituilta nörteiltä, jotka ei tajua asioista yhtää mitää. Et kannattais saada mukaa jotain niitäkin [ei-nörtejä].

Tulkitsen Eijan kommenttia niin, että myös hän oli kiinnostunut poikien näkemyksistä, etenkin niiden, jotka ”tajuavat asioista” eli ovat tekemisissä tyttöjen kanssa. Voi tietysti miettiä, millainen vaikutus sukupuolellani oli sekä rekrytointia että tutkimuksen tarjoamaa määrittelytilaa ajatellen. Vaikka minulle on esitetty tutkimuksenteon eri vaiheissa, että mieshaastattelijoiden käyttäminen olisi ollut (itsestään selvä) ratkaisu poikien rekrytointiongelmien, en ole vakuuttunut siitä. **Janet Hollandin** ja kumppaneiden (1998) nuorten seksuaalisuutta käsitelleessä tutkimuksessa haastatteluihin osallistuneet 16–21-vuotiaat nuoret miehet saivat valita haluavatko mies- vai naishaastattelijan tai kumman tahansa. Useimmille haastattelijan sukupuolella ei ollut merkitystä, mutta ne jotka esittivät toiveensa, valitsivat mieluummin naishaastattelijan. (Mts. 217.)

Lisäksi tutkimushaastattelujen dynamiikassa on kyse paljosta muustakin kuin pelkästään sukupuolesta. Tämä tulee esille **Kevin G. Davisonin** (2007) esseessä, jossa hän reflektoi haastattelukokemuksiaan pro-feministisenä miestutkijana ja tarkastelee sukupuolen, seksuaalisuuden ja ruumiillisuuden implikaatioita haastattelutilanteissa. Davison piti hankalina haastatteluja, joissa hän ei kyennyt luottamaan haastatteluun osallistuviin miehiin. Hänen tulkintansa mukaan epäluottamus heijastui sekä haastattelun kulkuun että sisältöön. Sukupuolellani oli epäilemättä merkitystä sekä tutkimuksen teolle että minun ja informanttieni suhteelle, mutta on mahdollista tarkentaa, miten siitä nimenomaisesti on ollut etua tai haittaa.

Siirryn seuraavaksi esittelemään poikien positioita ja aloitan siitä, mikä konstruoiin kauimmaksi tutkimuksestani ja sen kohteena olleesta ilmiöstä.

Ulkopuoliset

Ulkopuoliseksi positioitumisella viitataan niihin lukuisiin kommentteihin, joissa pojat pyrkivät ottamaan etäisyyttä sukupuoliseen häirintään ilmiönä. Pojat ottivat etäisyyttä myös muista positioista, lähinnä häiritsijän ja häirityn positioista, mutta näitä erontekoja tarkastelen lähemmin seuraavissa alaluvuissa.

Varsinkin pojat esittivät kirjoituksissaan, ettei sukupuolinen häirintä, ainakaan sen karkeimmat muodot, kuulu heidän henkilökohtaiseen elämäänsä, kaveripiiriinsä tai ylipäänsä nuorten maailmaan. Poikien toteamukset siitä, etteivät he ole ”törmänneet” sukupuoliseen häirintään viittaa sekä varsinaiseen näkemiseen että tilanteiden tulkintoihin: mitään niin vakavaa ei ole sattunut, että sen voisi sijoittaa häirinnän kategoriaan.

Minä en ole koskaan törmännyt minkäänlaiseen sukupuoliseen häirintään. Olen vain kuullut TV:stä, että esim. joillain työpaikoilla se on yleistä. Nuorilla sitä [häirintää] esiintyy mielestäni todella todella todella vähän, en ainakaan minä ole tämmöisiä tapauksia tavannut. (AP26⁴)

Minä en tiedä paljoakaan sukupuolisesta häirinnästä, en liiku useinkaan kaupungilla iltaisin, enkä muutenkaan oleskele paljon ulkona. Minulla ei siis ole kokemuksia sukupuolisesta häirinnästä, enkä tunne ketään jolla olisi. (AP45)

Edellisissä lainauksissa häirintä etäännyttiin ajallisesti tai paikallisesti aikuisten maailmaan ja työelämään (ks. myös Robinson 2005, 23–24) tai yökaupunkiin, jolloin esimerkiksi koulua ei pidetty häirinnän tapahtumapaikana. Lähinnä pojat rajasivat koulun myös eksplisiittisesti häirintävapaaksi paikaksi: ”meidän koulussa ei ole mitää sukupuolten välisiä kiusaamisia” (AP48). He perustelivat tätä vetoamalla omakohtaiseen kokemukseensa eli siihen, että heitä ei ole häiritty, he eivät ole (tietääkseen) häirinneet muita tai he eivät ole nähneet häirintää. Toisaalta pojat eivät olleet välttämättä itsekään aina vakuuttuneita näistä perusteluista. Eräässä aineessa poika kiisti heti kirjoituksensa alussa kokeneensa tai nähneensä häirintää, mutta eteni purkamaan häirinnän määritelmää ja miettimään rajanvedon vaikeutta tyttöjen näkökulmasta.

Yhdenlaisesta ulkopuoliseksi positioitumisesta kertoo myös se, etteivät pojat osallistuneet haastatteluihin. He saattoivat ajatella, ettei heillä ole häirinnästä mitään sanottavaa, koska se on ”tyttöjen juttu” kohdistuessaan tyttöihin, ja sitä kautta lähinnä tyttöjen on pyrittävä etsimään ratkaisuja ja selviämään sen kanssa (ks. Robinson 2005, 24). Sekä tutkimukseen osallistumiseen liittyen että käytännön tilanteissa ulkopuolisuus voidaan ymmärtää myös turvallisenä ja ongelmatomana positiona. Aktiivinen ulkopuolisenä pysyntyminen erityisesti tilanteissa,

joissa on silminnäkiänä, saa osakseen myös kritiikkiä. Tähän palaan Hyvät pojat ja sankarit -alaluvussa.

Häiritsijät

Konventionaalisessa, ja tutkimusten mukaan myös yleisimmässä asetelmassa, pojat tai miehet ovat tyttöjen tai naisten häiritsijöitä. Tutkimukseni kontekstissa pojat saattoivat ajatella, että häiritsijän positio oli heille ”varattu” tai että odotin heidän ottavan kantaa erityisesti siihen joko omasta tai yleisesti poikien puolesta. Monet tekivätkin niin ja näissä kannanotoissa pojat arvioivat tekijän vastuuta ja viattomuutta sekä eksplisiittisesti että viittaamalla (tyttö)kohteen vastuuseen häirinnän kutsujana tai torjijana.

Pojille luontevinta häiritsijöiden ja häirinnän selkeä paheksunta oli silloin, kun tekijöiksi määrittyivät muut ja muunlaiset kuin he itse. Pojat viittasivat sekä ainekirjoituksissa että haastatteluissa tyttöjä useammin karkeisiin ahdistelun muotoihin, väkivaltaisiin ja pakottaviin tekoihin sekä poikkeaviin, perversseihin ja sairaisiin miehiin niiden tekijöinä. Lisäksi tutkimukseeni osallistuneet pojat tarkastelivat häirintää ”valkoisesta näkökulmasta”, jolloin viittaukset häiritsijöiden ”ulkomaalaisuuteen” olivat yksi keino ottaa etäisyyttä häiritsijän positioista ja määritellä ongelmalliseksi toiseksi joku muu kuin valkoihoinen, ”suomalainen” poika (ks. myös Kenway ym. 1998, 111; Honkatukia 2000, 42, 58; Honkatukia 2002, 71).

Aineistossa on vain muutamia esimerkkejä sellaisesta omakohtaisesta pohdiskelusta, jossa pojat reflektoivat omia häiritsijäkokemuksiaan. Yksi poikkeus oli haastatteluun osallistunut poika, joka puhui yllättävän avoimesti aggressiivisesta käytöksestään muita kohtaan erityisesti koulussa: ”et kylhän joku vois muakin sanoo melkeen koulukiusaajaks [naurua]”.

Hänen haastattelustaan heijastui tottumus arvottaa koulun oppilaita kategorioihin, jotka tyttöjen kohdalla perustuivat ulkonäköön, varakkuuteen liittyvään tyylikkyyteen ja luonteeseen. Poika kuvasi tyttöjen nimitelyn ”lutkaksi” arkiseksi ja koulussa vakiintuneeksi käytännöksi (ks. myös Gordon & Holland & Lahelma 2000, 132–133; Tolonen 2001, 157, 224, 252–253; Saarikoski 2001, 86–87; Lahelma 2004, 8.)

PASI⁵: Yhtenä vuonna me taidettiin käyttää aika paljon lutka-nimistystä. Mut ei sit o nyt enää ysil käytetty. Sitte, ootas mitä nyt jotain jotain tankkipersettä [naurahdus]. Siis ulkonäköön viittaavaa, jos varsinkin.. Ei tietenkään jos se on hyvin mukava tyttö, joka käyttäytyy meitä kohti kiltisti. Siis onhan tytöiskin on ihan kunnan bitchejä, et siis ihan tietosesti tietää olevansa hirveet. [...] jos ei pidetty työstä ni saattoi ihan hyvin joskus lähtee sieltä ”lähettä lutka nyt menee” tai tollast noin.

Kaiken kaikkiaan haastateltava perusteli arvostelun ja nimitelyn sillä, että tytöt ansait-sivat kohtelun omalla tietoisella käyttäytymisellään ja olemuksellaan silloin, kun he ”eivät käyttäyty kiltisti” (ks. myös Robinson 2005, 28–29). Poika antoi myös ymmärtää, ettei hän ollut yksin vastuussa nimitelystä eikä toiminut muista pojista poikkeavasti. Näiden tekijöiden kautta voi selittää sitä, miksi hän ei haastattelussa pyrkinyt puolustelemaan omaa käytöstään. Koska poika oli valmis positioitumaan kiusaajaksi, hän saattoi määritellä myös edelliset teot pikemminkin koulu yhteisössä arkisena pidetyn kiusaamisen kuin vakavammalta kuulostavan häirinnän kategoriaan.

Edellistä esimerkkiä voi tarkastella sukupuolitettuna vallankäyttönä ja poikamaisuuden performanssina, keinona vahvistaa (heteroseksuaalista) maskuliinisuutta ja tehdä eroa tyttöihin ja feminiinisyteen (ks. myös Gardner 1995, Thomas 1997, 145; Tolonen 2001, 188; 103; Lahelma 2002, 302; Robinson 2005.). Häiritsijän positio ei vält-

tämättä ole kunnioitettu, mutta häirintä voi olla yksi keino konstruoida hegemonista maskuliinisuutta, joka puolestaan ymmärretään tavoiteltavana ja kunnioitusta herättävänä valta-asemana etenkin koulu yhteisössä (ks. Robinson 2005). Huomionarvoista on myös se, että positio on kollektiivinen. Poikayhteisölle annetaan tärkeä rooli sekä häirinnän mahdollistajana ja yllyttäjänä että yleisönä. Näin häirintä liitetään miehisen kovuuden ja rohkeuden näyttämiseen muille pojille (vrt. Frosh & Phoenix & Pattman 2002, 144). Häirinnän kollektiivisuus voi tehdä siihen osallistumisen helpommaksi, mutta myös siitä pois jäämisen vaikeaksi varsinkin silloin, jos häirintä ymmärretään jonain, jota poikien ”täytyy tehdä” osoittaakseen olevansa osa muita (Robinson 2005, 27). Seuraavassa katkelmassa on luettavissa epäröinti ja tasapainoilu sen suhteen, mennäkö porukan mukana vai ei.

Kun kävelen koulun käytävillä kuulen huutoja saatanan sotanorsu! moi luupiiska! mitä kuuluu kuulantyöntekijä? Osa kavereista nauraa, yritän olla nauramatta, mutta joskus nauran myös itsekin. Miksi kaverini eivät voi vain antaa muitten olla rauhassa ehkä heillä on vain tarve sanoa muille jotain. En tiedä, on vaikea sanoa. (AP09)

Kolmas esimerkki minämuotoisesta pohdin-nasta oli yhdessä kertomuksessa, jossa pojasta tulee häiritsijä ikään kuin vahingossa. Tälle ajatukselle oli heijastuspintaa myös muiden poikien kommentteissa, joissa he esittivät, että tytöt voivat ylireagoida ja näin poika saattaa häiritä tyttöä tietämättään ja tarkoittamattaan. Kirjoituksen alussa poika kommentoi aihealuetta seuraavasti: ”Yleensä tytöt väit-tävät että heitä on ahdisteltu, mutta pojat ei välttämättä tahdo satuttaa heitä (...) Jotkut ovat semmosia että jos he eivät saa mitä haluaa niin he ottavat sen mitä haluaa ja se on väärin!!!”. Kommenttien jälkeen hän kertoi oman tarkennuksensa mukaan kuvitteellisen

kertomuksen, jonka alussa päähenkilö Pete kertoi olevansa rakastunut rinnakkaisluokkalaiseen tyttöön. He alkoivat seurustella, heillä oli yhdessä ”ihan sairaan kivaa” ja heidän fyysinen läheisyytensä rajoittui suuteluun. Kyseessä oli selkeästi romanttinen suhde.

Me oltiin joku kuukauden kahestaan joka päivä, ja yhtenä päivänä mä ajattelin mennä vähän pidemmälle. Mä otin eka Heidiä rinnoista kiinni ja puristelin niitä ja Heidi tykkäs siitä. Sit mä mä laitoin käden reidelle ja kuljetin kättäni kohti jalkoväliä... sit kun mä sain käteni sinne niin Heidi sano et mä en saa mennä enää pidemmälle, mut mä olin niin haltioissani niin mä en keskittynyt siihen mitä se sano, vaan mä rupesin ottaa siltä paitaa pois... Se riuhtas ittensä irti mun syleilystä ja otti kamansa ja kun se oli kävelemässä kohti ovea se huusi ”vittu sä oot pelle, mä en halua nähä sua enää ikinä!”. Seuraavana päivänä se oli kertonu että mä olin käyttänyt sitä seksuaalisesti hyväksi!!! Me ei enää juteltu Heidnin kaa ikinä, ei ees moikattu. Semmost sattuu kun ei kuuntele!... (AP23.)

Yhtäältä kirjoittaja kuvaa Heidnin reaktion ja varsinkin julkisesti esitetyn syytöksen ylimitoitettuna, mutta toisaalta hän selittää tilanteen lopputuloksen sen kautta, että hän itse toimi väärin, koska ei kuunnellut tyttöä. Kirjoituksen alkuosassa esitettyjen kommenttien ja kertomuksen perusteella toisen pakottaminen on väärin ja itsekästä, mutta pojan mukaan pakottamiselta näyttävissä tilanteissa kyse voi pikemminkin olla ajattelemattomuudesta kuin itsekkydestä, minkä tytön toivotaan ottavan huomioon.

Lukuisissa erityisesti ainekirjoituksissa esitetyissä kommentteissa pojat esittävät nuoreen maskuliinisuuteen perustuvia syytöksiä sille, miksi (jotkut) pojat toimivat niin kuin toimivat. Näissä kommentteissa rakennetaan häiritsijän positiota, jolle sopiva nimitys on **Jane Kenwayn** ja kollegojen (1998, 108) muotoilun mukainen ”kypsytymisen avuton uhri” (helpless victims of maturation). Pojat selittävät ongelmallisen käyttäytymisen hankalan ikävaiheen, murrosiän, lieveilmiönä (ks. myös Aapola

1999; Saarikoski 2001, 254). He saattavat siis häiritä tyttöjä, koska he ovat murrosiässä hormonien, viettien ja heräävän seksuaalisuuden ohjailtavissa. Hormoneihin perustuvat selitykset esitettiin muuttumattomina faktoina ja niiden kautta pojat saattoi määritellä luonnon ohjailemiksi ja siksi viattomiksi, joten he eivät tarkoituksella tee pahaa. Murrosikään ja hormoneihin liittyen pojat väittivät, että heiltä puuttuu itsehillintää ja heillä on kovempi sukupuoli-vietti, mikä menee niin järjen kuin tunteidenkin edelle eivätkä he pysty vetämään rajaa miellyttävän ja epämiellyttävän huomion välille. Kun ”hyrräävät hormonit” sekoitetaan alkoholilla, niin murrosikäisen pojan arvostelukyvyn kuvataan olevan mennyttä. Myös tytöt viittaavat poikien murrosikään häirinnän selittäjänä, mutta he puhuvat pikemminkin poikien lapsellisuudesta ja hitaasta kehittyneisyydestä (tyttöihin verrattuna).

OLLI: Emmä tiedä, ku pojat on aina, ne ajattelee aina vaa kaksmielisesti.

SA: Niinku pojat vai miehet yleensä?

OLLI: Pojat. No just täs iäs. Jyllää kaikki kamat tuol sisällä ni ei sille voi mitää. Pitäs vaa osaa pitää aisois kaikki asiat, ni selviytyis vähä sille kivemmal maineella, ku mitä toiset sitte, ketkä ei osaa hallita itteensä.

Edellisissä kommentteissa pojat tekivät kaikista murrosikäisistä pojista mahdollisia häiritsijöitä, ja tyttöjen ja poikien voimakkuusvertailujen kautta myös kykeneviä häirintään (vrt. Wise & Stanley 1987, 96). Vaikka pojat esittivät yleistäviä, kaikkiin poikiin viittaavia kommentteja, he puhuivat usein implisiittisesti muista pojista tai kertoivat toimivansa itse toisin. He siis sekä yleistivät että kumosivat yleistyksen, kun he osoittavat tavan toimia toisin. Olli viittasi edellä niihin, jotka eivät osaa kontrolloida itseään, joten on olemassa myös niitä, jotka osaavat.

Ikäspesifit selitykset vapauttavat pojat

vastuusta tekojensa suhteen ja neutraloivat poikien häiritsevää käytöstä (Scott & Lyman 1972, 49). Koska positio on sidottu ikään, sitä pidetään monissa kommentteissa ohimenevänä vaiheena. Ajatus aikuisemmasta ja asiallisemmasta tulevaisuudesta voi osaltaan tehdä ilmiön helpommaksi ymmärtää ja hyväksyä. Tosin, kuten **Barrie Thorne** (1993, 168) huomauttaa, poikien lapsellisen käytöksen ja aikuisten miesten seksistisen käytöksen välillä on selvä yhteys. Pojat ovat poikia -veruke on käyttökelpoinen myös poikaiän jälkeen (ks. myös Thomas 1997, 147; Kenway ym. 1998, 109). Samoin häiritsevien tekojen neutralointi, luonnollistaminen ja normalisointi muilla keinoin kuten esimerkiksi niiden nimittäminen vitsiksi tai joksikin, jota tytöt omalla toiminnallaan kutsuvat, tarkoittaa myös häiritsijän normalisointia.

Yleistävistä kommentteista huolimatta suurin osa nuorista epäilemättä hyväksyi ajatuksen siitä, että murrosikäiset pojat eivät ole pelkästään hormoniensa viettäessä vaan myös toimijoita. Lisäksi suhde häiritsijän positioon oli ambivalentti: yhtäältä se oli ymmärrettävä ja oikeutettu, toisaalta siihen ei haluttu itse asettua. Vaikka ”muista pojista” puhuvat pojat irtisanoutuisivat loukkaavista luonnehdinnoista ja lohduttomalta kuulostavista yleistyksistä, ne ovat silti olemassa mahdollisena ja oikeuttavana toimintamallina, jolla kuka tahansa poika voi pyrkiä selittämään käytöstään (ks. myös Kenway ym. 1998, 109).

Hyvät pojat ja sankarit

Kuten edellä tuli esille, pojat haastavat (itse esittämiään) stereotyyppisiä poikakuvauksia ja kertovat itse toimivansa toisin (ks. myös Kenway ym. 1998, 126, 153; Aapola 1999, 283, 295). Poikien ainekirjoituksissa monet pyrkivät nimenomaan tekemään eron itsensä ja häiritsijöiden välille toteamalla, että he eivät ainakaan

tietoisesti haluaisi häiritä ketään eivätkä tiedä sitä tehneensä (vrt. Gardner 1995, 110).

Välillä kyllä pitää olla varovainen että mitä sanoo tai puhuu tytöille koska heillä voi olla erilainen reaktio asiaan kuin pojilla: joko lievempi tai suurempi joka tietysti riippuu kiinnostuksesta ja asian tärkeydestä. Joka tapauksessa, olen itse saanut juuri monta naispuolista ystävää karille menneen suhteen tuloksena ja pidän heistä ystävinä enkä voisi koskaan ainakaan tahallani häiritä heitä sukupuolisesti. (AP14)

Vaikka pojat ja myös tytöt tarkastelevat häirintää erityisesti pojille tyypillisenä ja luonnollisena toimintana, he eivät aina määrittele sitä välttämättömänä osana maskuliinisuutta. Poikien välille rakennetaan eroja luonnehtimalla häiritseviä poikia lapsellisiksi, tyhmiksi, naurettaviksi tai ”junteiksi” eli jollain lailla tavallisesta tai poikien puheesta ainakin heistä itsestään poikkeaviksi (ks. Wise & Stanley 1987; Gardner 1995, 110; Holland ym. 1998, 151). Yksi esimerkki poikien moninaisuutta ja yksittäisten poikkeusten olemassaoloa korostavasta näkökulmasta on seuraava teksti, jossa korostetaan, että tyttöjä häiritsevät pojat tai miehet ovat vähemmistöä (ks. myös Gardner 1995, 112).

Yleisimmässä tapauksissa kohteena on nainen, ahdistelijana mies. Miksi näin? Yhtä hyvin voidaan kysyä, miksi miehiä kiinnostaa naisia enemmän niin pornolehdet kuin videotkin. Koska miehiä kiinnostaa enemmän seksi. Koska miehet ovat pervessisikojako? Ehkä, ehkä ei. Miehetkin ovat yksilöitä, joista löytyy poikkeuksia joka lähtöön. Vaikka seuraksi on eksynyt pari ääliötä, jotka osaavat ajatella vain yhtä asiaa, ei tarkoita sitä, että kaikki maailman miehet ovat sellaisia. (AP36)

Nuoret rikkovat negatiivista ja lohdutonta poika- tai mieskuvaa tuomalla esille konkreettisia esimerkkejä pojista, jotka toimivat toisin tai eivät ainakaan kohtele tyttöjä epäkunnioitavasti (ks. myös Wise & Stanley 1987, 198). Kertomuksellisisa ainekirjoituksissa nousevat esiin sankarit ja niissä rakennetaan musta-

valkoisia hyvän ja pahan pojan, sankarin ja roiston asetelmia. Yksi esimerkki tällaisesta on seuraava kertomus, jossa Eki ja Laura ovat juuri tavanneet toisensa ja aloittaneet seurustelun. Paha poika kuitenkin häiritsee tyttöä, jonka hyvä poika, kertomuksen sankari, pelastaa – jopa oman henkensä uhalla (ks. myös Holland ym. 1998, 152–153; Aapola 1999, 281–283).

Illalla kun Ekin äiti käski Ekin kauppaan ostamaan ruokaa, niin Eki oli nähnyt Lauran siellä ja Laura oli jonkun pojan kanssa, joka koko ajan kopeloi Lauraa. Laura oli sanonut pojalle, jätä mut rauhaan sä olet ahdistellu mua jo viikon, mutta hän ei jättänyt. Sitten tuli Eki ja sanoi jätä hänet rauhaan, mutta hän ei jättänyt Lauraa rauhaan. Kunnes poika löi Lauraa päähän. Sitte Eki tuli väliin ja hakkasi pojan aivan verille ja sitten Eki ja Laura lähtivät karkuun. Seuraavana päivänä koulussa iso joukko kävi hakkaamassa Ekin puolikuoliaaksi. Sitten paikalle tuli poliisi ja ambulanssi ja Eki vietiin teholle. Teholta Eki pääsi pois kahden viikon päästä. Ja heti kun Eki pääsi pois hän kävi kosimassa Lauraa. (AP08)

Tässä maskuliininen voimankäyttö sekä uhkaa tyttöä että koituu hänen turvakseen. Joidenkin poikien mielestä tytön ainoa keino välttyä ja selviytyä häirinnältä onkin turvautua joko voimankäyttöön, ”itsepuolustuskikkoihin” tai itseään vahvempiin – eli poikiin (ks. myös Wise & Stanley 1987, 68; Gardner 1995, 97).

Vaikka edellinen lainaus ja sankaripojan positio oli tulkintani mukaan fiktio, sen viesti on samassa linjassa seuraavan asiatyylin kirjoitetun aineen kanssa, jossa esitettiin, että sankareita tarvittaisiin enemmän. Siinä poika kritisoi sitä, etteivät ulkopuoliset puutu häirintätilanteisiin.

[K]un naista ahdistellaan kukaan ei ole huomaavinaan ja juuri siinä on ongelma. Kun ahdistelija ei saa toruja eikä kielteistä asennetta hän voi luulla että se on ihan normaalia. [...] Seksuaalinen ahdistelu usein luokitellaan miesten hulvattomaksi käytökseksi eikä siitä ainakaan minun tietojeni mukaan saa

minkäänlaista rangaistusta joten naisen pitäisi osata sanoa vain ”Anna mun olla rauhassa” mutta ennen kaikkea ihmisten pitäisi ottaa toisensa huomioon ja puuttua tällaisiin välikohtauksiin. (AP38)

Sankariuteen ja asioihin puuttumiseen liittyen kaksi poikaa pohti haastatteluissa kostoja kannanotoksi tilanteessa, jossa heidän ystävänsä oli pakotettu seksuaaliseen kanssakäymiseen. Toinen pojista kertoi, että hän oli ystäviensä kanssa rikkonut tyttöä ahdistelleen miehen yrityksen ikkunat. Toinen puolestaan spekuloi koston ja tekijän rankaisemisen mahdollisuudella tytön kerrottua kokemuksestaan. Kostolla uhkaaminen oli tässä pikemminkin tapa osoittaa tukea ja paheksuntaa kuin todellinen aikomus.

TERO: No siis tietenki kaverit oli, et joo, et ku nähää [tytön ahdistelija] ni vedetää niin lättyy, et huhhuh.

SA: Nii, missä sitä näkee sit taas.

TERO: Nii, no kyl itseasias ollaa pari kertaaki nähty se, ku ollaa oltu kaupungis, et tos on taas se. Ollaa kävelty äkkii ohi.

SA: Niin no, aattelittekste, että te oikeesti menisitte lyömään sitä?

TERO: Eeeeh, tai siis emmä. Ku mun mielest ku asia ei välttämättä kuulu mulle mitään. Eeei sitä, emmä tiedä, ne ketkä puhu, ni emmä tiedä, mitä ne sit oikeesti ois tehny.

Vaikka sankarin positio voi yhtäältä olla houkutteleva, siihen ei välttämättä ole helppo asettua tosielämässä. Tämä nousi esille myös **Kerry H. Robinsonin** (2005) tutkimuksessa, jossa 12–17-vuotiaat pojat pohtivat suhdettaan sukupuoliseen häirintään. Kaikki pojat eivät suinkaan tavoitelleet hegemonista maskuliinisuutta eivätkä myöskään olleet kiinnostuneita rakentamaan sitä tyttöjen häirinnän kautta. Häirinnän kyseenalaistaminen asetti tällaiset pojat muiden poikien negatiivisen huomion kohteeksi, koska muut pojat kokivat, että kyseenalaistaminen kohdistui myös heidän maskuliinisiin performansseihinsa ja identiteettiinsä. (Mts. 32.)

Häirityt

Niin tutkimuksessa kuin julkisessa keskustelussakin on viime aikoina kannettu huolta pojista. Poikien tyttöjä huonompi koulumenestys on kirvoittanut kannanottoja, joiden mukaan koululaitosta tulisi uudistaa vastaamaan paremmin poikien tarpeita. Tilasto- ja rekisteripohjaisten tutkimusten mukaan pojat ovat monilla hyvinvoinnin osa-alueilla tyttöjä huono-osaisempia ja tällaiset tutkimustulokset myös nousevat otsikoihin (ks. Gissler ym. 2006; Karvonen 2006). Sen sijaan ihmissuhteisiin ja seksuaalisuuteen liittyen pojista ei juuri ole puhuttu samalla lailla riskialttiina ryhmänä kuin tytöistä (Aaltonen & Honkatukia 2002, 210–211).

Ainekirjoitusta pohjustavassa esittelytekstissä esitin, että vaikka tyttöihin kohdistuva häirintä on tavallisempaa, niin myös pojilla voi olla häirintäkokemuksia. Yksi otsikkovaihtoehdoista tähän pohdintaan oli ”Poikkaakin voidaan ahdistella”. Monet kirjoittajista puntaroivat poikiin kohdistuvan häirinnän mahdollisuutta ja todennäköisyyttä, mutta ainoastaan pojat miettivät kysymystä tarjotun otsikon alla.

Yksi tällaisista ainekirjoituksista alkoi lauseella ”Minua on kiusattu jo ala-asteelta asti”. Kirjoituksessa poika kertoi häneen kohdistuneesta kiusaamisesta ja sen loppumisesta, missä auttoivat iän mukanaan tuoma pituuskasvu sekä kuntosalilla käyminen. Poika kuvaili yksityiskohtaisesti käännekohdaksi muodostunut tilannetta, jossa hänen ”pinnansa paloi” ja hän monen vuoden jälkeen uhmasi kiusaajia tappelemalla heidän kanssaan. Kirjoittajan mukaan ”kiusaaminen loppui siihen”. Kiusaamisesta ja omasta uhriudesta kertominen oli epäilemättä mahdollista siksi, että kyseessä oli selviytymistarina ulos kiusatun asemasta. Kiusaamisdiskurssi on myös oppilaille tuttu ja sitä kautta toimiva väline pohtia koulun konfliktitilanteita omakohtaisesti.⁶

Samanlainen minä-muodossa kerrottu selviytymistarina oli pojalla, joka kuvasi rinnakkaisluokkalaisen tytön ja pojan kohtaamista ja molemminpuolista kiinnostusta. Poika teki ensimmäisen ja tyttö toisen aloitteen. Poika ei ymmärtänyt tytön aloitetta ja torjui sen. Tämän takia tyttö suuttui ja alkoi häiritä poikaa. ”Kännykkään tuli läähätys-soittoja ja koulussa huuteluja yms.” Tarinalla oli kuitenkin onnellinen loppu: ”Kax kuukautta kesti, ja sit oltiin yhes, ja ollaa vielä”. Koska konflikti päättyi seurusteluun, sitä edeltävät tapahtumat määrittyivät yhtäältä häiritseviksi, mutta toisaalta myös heteroseksuaalisen kiinnostuksen osoittamiseksi.

Tämän lähemmäs omakohtaista ja kokemuspohjaisena esitettyä pohdiskelua sukupuolisen häirinnän kohteena olemisesta ei aineistoni kautta juuri pääse. Muutamat muut minämuodossa kerrotut episodit ovat lyhyitä mainintoja, joissa ei puututa yksityiskohtiin. Haastatteluissa pojat eivät myöskään maininneet mitään tilannetta, jossa he olisivat olleet häirinnän kohteena. Tämä voi selittyä osaksi tulkintaeroilla, mutta myös materiaalsen arjen eroilla. Tyttöihin verrattuna pojat kohtaavat vähemmän tilanteita, joissa he joutuvat miettimään henkilökohtaisia rajojaan. Kyselytutkimusten mukaan häirintäkokemukset ovat yleisempiä tytöillä kuin pojilla ja tytöt myös kokevat ne poikia kielteisemmin (ks. esim. Honkatukia 2002, 80–81).

Poikien käsityksen mukaan he itse voivat olla häirinnän kohteena, mutta lähinnä silloin, jos tekijä on perverssiksi tai pedofiiliksi kategorisoitavissa oleva aikuinen mies. Ajatus aikuisen naisen ei-toivotusta lähestymisestä tuntui pojista täysin epäuskottavalta. Samaten ajatus siitä, että samanikäinen tyttö häiritsisi sukupuolisesti poikaa tai pystyisi edes tekemään niin, herättää kummastusta ja epäilyä. Kenelläkään haastatelluista ei ollut omakohtaista kokemusta tällaisesta ja asetelma kuulosti poikien mielestä lähes mahdottomalta.

Ensinnäkin tyttöjen ja poikien toiminnassa, luonteenlaadussa ja lähtökohdissa nähtiin selviä eroja.

TERO: Mut ei ne tytöt kai sillei pahemmin harasta tollast huuteluu ja kähmimistä, enemmän ne varmaa sit jotai tsiikailee. Pysyy hiljaa. Ainakin mitä must tuntuu. Ei ne oo niin vapautuneita [naurahdus] kuin pojat täs suhtees.

Toiseksi poikien arveltiin tulkitsevan tilanteita eri tavoin kuin tytöt tekevät. Kerry Robinsonin (2005) tutkimuksessa pojat eivät tunneneet oloaan uhatuksi tai epämurkavaksi, jos tytöt kohdistivat heihin seksuaalisävytteistä huomiota. Päinvastoin, ne tulkittiin julkisena osoituksena pojan aktiivisesta heteroseksuaalisuudesta ja siksi niiden nähtiin vahvistavan hegemonista maskuliinista identiteettiä. (Mts. 25.) Myös omassa aineistossani poikien esitettiin olevan tyttöjä välinpitämättömpiä ulkonäkökommenttien suhteen niin niiden antajana kuin kuulijanakin.

OLLI: Jos just toi tilanne, et sanoo, et sullapas on kiva takapuoli tollast noin, ja tulee vähän lähemmäks ja silleen nii, ja emmä tiedä joku saattaa kokea sen ahdisteluna. Mut kundit luultavasti tuskin ees kokis sitä ahdisteluna.

Poikien ihmetys ja epäily liittyivät myös siihen, miten he ymmärsivät häirinnän haastattelutilanteissa. Kaikkien kolmen pojan kanssa puhuimme haastatteluissa melko karkeista tyttöihin kohdistuneista häirintätapauksista, joihin liittyi pakottamista, ja pojista oli vaikea kuvitella, että erityisesti tällaisen asetelman voisi kääntää toisinpäin. ”Hiplailun kaverillisessa hengessä” saattoi kuitata huumorilla, joten se ei täyttänyt häirinnän tunnusmerkkejä. Kun jotkut tytöt käyttivät ”roikkumista”, itsepintaista läheisyyden hakemista, nimenomaisena esimerkkinä tytön poikaan kohdistamasta häirinnästä, pojat kieltäytyivät määrittelemästä sitä häirinnäksi tai ahdisteluksi. Ei-toivotuista, esimerkiksi ”ru-

man tytön” lähentelyistä saattoi yhden pojan mukaan tulla ainoastaan ”iljetysfiilis” (ks. myös Honkatukia 2002, 77). Kaikki pojat asettuivat sille kannalle, että tyttöjen taholta tuleva fyysinen häirintä ei ole todennäköistä siksi, että poika pystyy aina tekemään asialle jotain, puolustautumaan ja pääsemään irti tilanteesta: ”mä pystyn lopettaa tilanteen ihan milloin vaan”.

Yhdessä haastattelussa korostui pojan kyky tapella ja puolustaa itseään fyysisesti (ks. myös Tolonen 2001, 199). Kyseisessä haastattelussa oli useita kuvauksia mahdollisen häiritsijän lamauttamisesta lyömällä, ”tiputtamisesta siihen paikkaan”, ja sukupuolen mukaisen kokoeron ja voimakkuuden pojille antamista mahdollisuuksista. Tämän ajattelun mukaisesti ruumiillisuudesta tulee vallan ydin ja tytöt ja pojat ovat lähtökohtaisesti eri asemassa. Kyky päästä tilanteesta pois koska tahansa on pitkälti kiinni sukupuoleen sidoksissa olevasta ja sukupuolia erottavasta fyysisestä voimasta. Poikien strategiat perustuvat epätasaiseen voimasuhteeseen, ja luottamus tähän tekee heille mahdolliseksi suhtautua kevyesti niin ”roikkumiseen” kuin fyysisistä integriteettiä uhkaaviin lähestymisiin.

Ainoa kuviteltavissa oleva tilanne, jossa tytöllä seuraavan haastateltavan mielestä olisi edes mahdollisuus häiritä poikaa, on sellainen, jossa tyttö on fyysisesti poikaa vahvempi. Samantyyppinen kokoeron mahdollistama häirintätilanne tuli esille myös tyttöjen kommentteissa, joissa tyttöjen häirinnän kohteena olevaa poikaa luonnehdittiin pieneksi ja hiljaiseksi.

PASI: Ja tottakai jos se on joku kuulantöntäjä-tyttö niin kylhä semmonenki pystyy ahistaan kundii [naurattaa haastattelijaa]. Mut lähinnähän se on just siis fyysisesti, koska kundeil on kumminki niin helppo tehdä vaikka paloja siit tytöst, jos haluu [naurahdus]. Mut ei kukaan järkevä nyt mee lyömään tyttöjä. [...] Just sillee, no on se yleensä just se voima ja jos se olis viel oikee rivo kuulantöntäjä joku tommonen noin [nauraa] viel pahempaa.

Pojat rakentavat itselleen immuniteetin tyttöjen taholta tulevalle häirinnälle, mutta tyttöjen haastattelut kertovat muuta. Tytöt kertovat nimittelevänsä ja seksuaalisoivansa joskus samalla luokalla olevaa poikaa, vaikka sijoittavat heitä itseään naurattavan nimittelyn häirintäkategorian ulkopuolelle (ks. myös Tolonen 2001, 241).

MARI: Kyl mä katoin, meiän koululaisii jätkee jotain meiänluokkaista Jussii.

INKA: Niin, Jussii [nauraa]. Sille [sanoo] aina jotain, "namupeppu" tai jotain tommosta.

Toisessa haastattelussa Liisa pohtii luokkansa poikia, joiden pienuus, hiljaisuus, yksinäisyys tai kokemattomuus sukupuolisuhteissa asemoivat heidät niin, että varsinkin vahvat tytöt ryhmässä voivat kohdistaa näihin verbaalista häirintää.

SA: Jos pojat ja miehet voi sillee huudella ja kähmiä tyttöjä ja naisia, niin voiks sun mielestä tytöt kiusata poikia ja miehiä samal tavalla?

LIISA: Voi. Ei. No ei ihan samal tavalla, mut kuitenkin sillee. [...] Meidän luokassa ni pojat on ne, jotka on niit hiljasia ja niil ei o paljo kavereita ja ne on ihan mielettömän hyviä koulussa. [...] Ne ei ikinä sil taval käy missään. Ja sit ne on saannu sellasen maineen, et ne on hirveen sellasii kokemattomii ja sellasii [nauraen]. Ja sit kaikki voi tietsä kiusotella niitten kaa sellasesta. Ja sit must se on tosi sillä tavalla inhottavaa, mut ehkä ne on tottunu.

Nämä pojat eivät purkaneet kokemuksiaan ainekirjoituksissa eivätkä he tai heidänlaisensa hiljaiset pojat osallistuneet haastatteluihin. **Elina Lahelma** (2002, 301) esittää, että tilanne, jossa tyttö kiusaa poikaa, on pojalle erityisen nöyryyttävä kokemus ja kyseenalaistaa tämän maskuliinisuuden eri tavalla kuin toisen pojan taholta tuleva kiusaaminen. **Kerry H. Robinson** (2005) puolestaan toteaa, että pojat kokevat hämmentävänä nimenomaan sen, jos tytöt kyseenalaistavat heidän maskuliinisuuttaan julkisesti, ystävien

nähdessä. Erityisen hämmentäviä tällaiset tilanteet voivat olla pojille, joiden (maskuliinista) asemaa kyseenalaistetaan muutenkin koulu yhteisössä.

Vaikeinta on olla heikko

Sukupuolinen häirintä on aihe, joka ei varsinaisesti tarjoa kenellekään sosiaalisesti houkuttelevia positioita. Tutkimusteema kuitenkin antoi mahdollisuuden keskustella erilaisista asemista, joiden sopivuuksista pojat neuvottelivat ja joiden välillä he tasapainoilivat. Esittelemiäni vaihtoehtoja voi tarkentaa ja niistä voi rakentaa hienosyisempää erottelua, mutta aiempien tutkimusten perusteella väitän, että lista on sinällään melko kattava.

Ulkopuolisuus on pojille selkeästi turvallisin positio, jota rakennetaan minämuodossa. Myös tytöt pyrkivät pitämään etäisyyttä sukupuoliseen häirintään ilmiönä, mutta eivät yhtä ehdottomasti kuin pojat. Hyvä tai sankaripoika ovat mahdollisia positioita paperilla, mutta niihin ei välttämättä ole helppoa tai sosiaalisesti houkuttelevaa asettua arjen tilanteissa. Häirinnän kohteen puolustaminen tulee esille myös tyttöjen haastatteluissa, joissa he kertovat monenlaisesta keskinäisestä tuestaan.

Häiritsijän ja häirinnän kohteen positioihin liittyi eniten ristiriitaisuutta: ne ovat mahdollisia, mutta niihin otetaan etäisyyttä. Mahdollisten häiritsijöiden kirjo ulottui "normaaleista" pojista "epänormaaleihin" yksilöihin. Murrosikäisistä pojista rakennettavat yksilölliset ja stereotyyppiset näkemykset toimivat eräänlaisena huonon käytöksen oikeutuksena. Luonnehdintoja voi pitää poikia loukkaavina, mutta ne ovat paljolti osa hyväksyttyä, luonnollisena pidettyä maskuliinisuutta (Kenway 1998, 109; Korhonen & Kuusi 2003, 61–62; vrt. Wise & Stanley 1987, 63). Toisaalta positioon latautuu niin paljon

sosiaalisesti ei-toivottua ja kiistanalaista, että ainakaan ne pojat, jotka aihetta kommentoivat, eivät halunneet samastua siihen (vrt. Connell 2006, 24).

Daniel Wightin (1996) mukaan eräänlaiset Simo Sikailijat ovat päässeet aiemmissa nuorten seksuaalisuuteen liittyvissä tutkimuksissa ääneen, joissakin feministisesti orientoituneissa tutkimuksissa jopa liikaa. Wight esittää, että esimerkiksi Hollandin ja kumppaneiden (1998) nuorten seksikäyttäytymistä käsittelevät tutkimukset ovat ansiokkaita, mutta antavat yksipuolisen ja saalistajakeskeisen kuvan nuorten miesten seksuaalisuudesta (Wight 1996, 146). Hän kritisoi *Male in the head*-kirjan väitteitä siitä, että tutkimukseen osallistuneiden poikien otos ei ollut edustava vaan painottui seksuaalisesti aktiivisiin poikiin. Näin kirjan väite hegemonisesta, heteroseksuaalisesta maskuliinisuudesta nuorten miesten standardina on liian yksiviivainen. (Wight 1999; ks. myös Wight 1996, 168.)

Oman tutkimukseni perusteella olen samoilla linjoilla Wightin kanssa siinä mielessä, että ongelma ei ole hegemonisen maskuliinisuuden jääminen piiloon vaan pikemminkin se, että sen vaihtoehdot tai kääntöpuolet jäävät varjoon jopa uhria ”sympaavassa” tutkimuksessa. Jos heikoksi tai uhriksi positioituminen ei ole houkuttelevaa tytöille, vielä vähemmän se näyttää olevan sitä pojille. Naiselle sukupuolisesta häirinnästä puhuminen tekee alistetun aseman näkyväksi, leimaa avuttomaksi tai omaan kohteluunsa osasylliseksi, ”vääränlaiseksi” tai epäuskottavaksi uhriksi. Silti tyttöjen uhriudesta tai heikkoudesta puhuminen voi olla helpompaa ja kulttuurisesti paremmin tunnustettua kuin puhuminen poikien loukkauksista tai heikkouden kokemuksista (ks. myös Saarikoski 2001, 224).

Tutkimukseni poikien mielestä häirinnästä on kyse heikon ja vahvan kohtaamisesta, ja koska he ovat tyttöjä vahvempia, he voivat häiritä, mutta heitä ei voi häiritä. Tyttöjen ja

poikien välille rakennettavan valtasuhteen ytimessä on maskuliiniseksi määrittyvä ylivalta ja voima. Tässä yksinkertaistetussa asetelmassa konventionaalista sukupuolikäsitystä rikkovat vahvat kuulantyyöntäjätytöt ja heikot, pienet ja hiljaiset pojat määrittyvät halveksittaviksi poikkeuksiksi. Tyttöjen haastatteluissa kuvaama poikien ”kiusoittelu” tai nimittely voi olla poikien mielestä paitsi inhottavaa myös siinä määrin nöyryyttävää, että se jää siksi vaietuksi niin koulun arjessa kuin tutkimusaineistossakin.

Tyttöihin kohdistuvasta häirinnästä vaikenemista tutkinut **Carrie Herbert** (1989, 170) on esittänyt tutkimuksen aiheeksi sitä, toimivatko poikien kohdalla erilaiset vai samat vaientamisen ja vaikeumisen mekanismit kuin ahdisteltujen tyttöjen kohdalla: pelko, häpeä, syyllisyys ja kokemuksen trivialisointi. Tutkimushaaste on edelleen ajankohtainen. Omassa tutkimuksessani tämän kysymyksen käsittely jäi pintaraapaisuksi, mutta ongelmana ei ollut tutkimuksen feministinen viritys vaan se, miten sukupuolinen häirintä yleisemmin ymmärretään. Stereotyyppinen käsitys ilmiöstä, mikä tuli esille myös omassa aineistossani, on se, että miespomo häiritsee naissihiteeriä. Häirintä ei siis tämän käsityksen mukaan liity nuorten elämään vaan aikuisuuteen ja työelämään, eikä se ainakaan kohdistu poikiin tai miehiin.

Vaikka uskon, että erityisesti ainekirjoitusten kautta pojat pystyivät ilmaisemaan myös sellaisia ajatuksia, joita on vaikea tuoda esille julkisesti (ks. Eder ym. 1995, 91), tämäkään foorumi ei kutsunut poikia pohtimaan sukupuolisesti häiritsevän huomion kohteena olemista omassa arjessa ja omasta näkökulmastaan. Tämän tehdäkseen heidän olisi pitänyt ohittaa edellä mainitut stereotyyppiat, mikä ei välttämättä ollut mahdollista tilanteessa, jossa aineisto piti tuottaa nopeasti ja kirjoituksen saattoi rakentaa myös ilmeisten ja päällimmäisten käsitysten mukaan.

Viitteet

- 1 Artikkelin perustuu väitöskirjaani Aaltonen, S (2006) ”Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä”. Helsinki: Yliopistopaino & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. Kiitos kahdelle refereeelle kommentaistahan artikkeliin.
- 2 Suomessa naistutkimus on institutionalisoitunut kattokäsitteeksi, jonka piirissä tehdään esimerkiksi kriittistä miestutkimusta ja feminististä tutkimusta. Feministisellä tutkimuksella viitataan tutkimukseen, jossa korostuvat tutkimuksen feministiset lähtökohdat ja tavoitteet. (ks. Koivunen & Liljeström 1996, 19; Soilevuo-Grønnerød 2005, 19.)
- 3 Kaikki informanttien nimet ovat pseudonyymejä.
- 4 Poikien kirjoittamat ainekirjoitukset olen merkinnyt tunnukseksi AP, johon olen lisännyt tunnusluvun (1–54).
- 5 Poikien haastattelulainauksissa käytän satunnaisesti kolmea pseudonyymia tunnistamisen välttämiseksi.
- 6 (Koulu)kiusaamiselle ja sukupuoliselle häirinnälle on omat vakiintuneet määritelmänsä, mutta kyse ei ole erillisistä, selkeärajaisista ilmiöistä. Koulukiusaamisen määritelmässä korostetaan yhteen oppilaseen kohdistuvan kiusaamisen toistuvuutta ja jatkuvuutta ja sukupuolisen häirinnän määritelmässä huomion tai lähestymisen yksipuolisuutta ja kytkeytymistä sukupuoleen. Oman pohdintansa – jolle tässä ei ole tilaa – ansaitsisi se, millaisia yhtymäkohtia ja erityispiirteitä on kiusaamisesta ja sukupuolisesta häirinnästä selviytymisellä. Yksi (fikttiivinen) esimerkki jälkimmäisestä löytyy tässä lehdessä ilmestyvästä Heta Mularin artikkelista.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna (2006): Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä. Helsinki: Yliopistopaino & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 69.
- Aaltonen, Sanna & Päivi Honkatukia (2002): Kovat kimmat otsikoissa ja otsikoiden takana. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.): Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusverkosto, 207–223.
- Aapola, Sinikka (1999): Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Connell, R. W. (2006): Understanding Men: Gender Sociology and the New International Research on Masculinities. Teoksessa Skelton, Christine & Francis, Becky & Smulyan, Lisa (toim.): The Sage Handbook of Gender and Education. Lontoo: Sage, 18–30.
- Davison, Kevin G. (2007): Methodological Instability and the Disruption of Masculinities. *Men and Masculinities* 9:3, 379–391.
- Eder, Donna & Evans, Catherine Colleen & Parker, Stephen (1995): School Talk. Gender and Adolescent Culture. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press.
- Epstein, Debbie (1997): Keeping Them in their Place: Hetero/Sexist Harassment, Gender and the Enforcement of Heterosexuality. Teoksessa Thomas, Alison M. & Kitzinger, Celia (toim.): Sexual Harassment. Contemporary Feminist Perspectives. Guilford and King's Lynn: Open University Press, 154–171.
- Frosh, Stephen & Ann Phoenix & Rob Pattman (2002): Young Masculinities. Understanding Boys in Contemporary Society. Hampshire & New York: Palgrave.
- Gardner, Carol B. (1995): Passing By. Gender and Public Harassment. Berkeley: University of California Press.
- Gissler, Mika & Tiina Puhakka & Mika Vuori & Sakari Karvonen (2006): Poikien ja tyttöjen hyvinvointi ja terveys tilastoina. Teoksessa Karvonen, Sakari (toim.): Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt. Nuorten elinolut vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta & Stakes.
- Gordon, Tuula & Holland, Janet & Lahelma, Elina (2000): Making Spaces: Citizenship and Difference in Schools. Houndsmill, New York: Macmillan.
- Herbert, Carrie (1989): Talking of Silence. The Sexual Harassment of School Girls. Lontoo: The Falmer Press.
- Holland, Janet & Ramazanoglu, Caroline & Sharpe, Sue & Thompson, Rachel (1998): The Male in the Head. Young People, Heterosexuality and Power. Lontoo: Tufnell Press.
- Honkatukia, Päivi (2000): ”Lähentelijöitä riittää...” Tyttöjen kokemuksia sukupuolisesta ahdistelusta Teoksessa Honkatukia, Päivi & Niemi-Kiesiläinen, Johanna & Näre, Sari: Lähentelyistä raiskauksiin. Tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaalisesta väkivallasta. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 13–76.
- Honkatukia, Päivi (2002): Ällöttävää! Nuorten tulkintoja kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä ja ahdistelusta. Teoksessa Kivivuori, Janne (toim.): Nuoret rikosten tekijöinä ja uhreina. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 64–83.
- Jokinen, Arja & Kirsi Juhila (1999): Diskursusanalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.): Diskursusanalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 54–97.
- Karvonen, Sakari (2006): Hyvinvointi ja sukupuoli: mistä ei voi puhua, siitä on vaettava? Nuorisotutkimuksen-

- verkkokanava Kommentti. http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=152 (Luettu 15.3.2007.)
- Kenway, Jane & Willis, Sue & Blackmore, Jill & Rennie, Léonie (1998): *Answering Back. Girls, Boys and Feminism in School*. Lontoo: Routledge.
- Kelly, Liz & Burton, Sheila & Regan, Linda (1994): *Researching Women's Lives or Studying Women's Oppression? Reflections on What Constitutes Feminist Research*. Teoksessa Maynard, Mary & Purvis, June (toim.): *Researching Women's Lives from a Feminist Perspective*. Lontoo: Taylor & Francis, 27–48.
- Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (1996): Kritiikki, visiot, muutos – feministinen purkamis- ja rakentamisprojekti. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.): *Avainsanat. Kymmenen askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 9–34.
- Korhonen, Päivi & Kuusi, Meri (2003): Sukupuolinen häirintä peruskoulussa: muistoja ja merkityksiä. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, tasa-arvoasiain neuvottelukunta.
- Lahelma, Elina (2002): *Gendered Conflicts in Secondary School: Fun or Enactment of Power? Gender and Education* 14:3, 295–306.
- Lahelma, Elina (2004): *Tolerance and Understanding? Students and Teachers Reflect on Differences at School*. *Educational Research and Evaluation* 10:1, 3–19.
- Näre, Sari (2005): *Styylaten ja pettäen. Luottamuksen ongelma ja postindividualismi nuorten sukupuolikulttuurissa*. Helsinki: Yliopistopaino & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 49.
- Renold, Emma (2002): *Presumed Innocence. (Hetero)sexual, Heterosexist and Homophobic Harrasment among Primary School Girls and Boys*. *Childhood* 9:4, 415–434.
- Renold, Emma (2005): *Girls, Boys and Junior Sexualities. Exploring Children's Gender and Sexual Relations in the Primary School*. Lontoo & New York: Routledge Falmer.
- Robinson, Kerry H. (2005): *Reinforcing Hegemonic Masculinities through Sexual Harassment: Issues of Identity, Power and Popularity in Secondary Schools*. *Gender & Education* 17:1, 19–37.
- Saarikoski, Helena (2001): *Mistä on huonot tytöt tehty?* Helsinki: Tammi.
- Scott, Marvin B. & Lyman, Stanford M. (1968): *Accounts*. *American Sociological Review* 33, 46–62.
- Soilevuo-Grønnerød, Jarna (2005): *Miesten kesken, naisen silmin. Tutkijanaisen naistutkimuksia miesten välisistä suhteista*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 77. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Thomas, Alison M. (1997): *Men Behaving Badly? A Psychosocial Exploration of the Cultural Context of Sexual Harassment*. Teoksessa Thomas, Alison M. & Kitzinger, Celia (toim.): *Sexual Harassment. Contemporary Feminist Perspectives*. Buckingham: Open University Press, 131–153.
- Thomas, Alison M. & Kitzinger, Celia (1997): *Sexual Harassment: Reviewing the Field*. Teoksessa Thomas, Alison M. & Kitzinger, Celia (toim.): *Sexual Harassment. Contemporary Feminist Perspectives*. Buckingham: Open University Press, 1–18.
- Thorne, Barrie (1993): *Gender Play. Girls and Boys in School*. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press.
- Tolonen, Tarja (2001): *Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset*. Helsinki: Gaudeamus.
- Wight, Daniel (1996): *Beyond the Predatory Male: The Diversity of Young Glaswegian Men's Discourses to Describe Heterosexual Relationships*. Teoksessa Adkins, L. & Merchant, V. (toim.): *Sexualizing the Social: Power and the Organisation of Sexuality*. Lontoo: MacMillan, 145–170.
- Wight, Daniel (1999): *The Male in the Head: Young People, Heterosexuality and Power*. *Kirja-arvostelu. AIDS Care* 11:5, 606–608.
- Wise, Sue & Stanley, Liz (1987): *Georgie Porgie: Sexual Harassment in Everyday Life*. Lontoo: Pandora.